

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

Trest obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková Ph.D

Autor práce: Michaela Štěchová

Studijní obor: Křesťanská náboženská výchova

Ročník: IV

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

25.května 2009

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové Ph.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

ÚVOD	6
1 STRUČNÝ NÁSTIN VÝVOJE TRESTNÍHO PRÁVA	8
1.1 FUNKCE A ÚČEL TRESTU	9
1.2 RESTORATIVNÍ A RETRIBUTIVNÍ JUSTICE	10
1.2.1 <i>Restorativní justice</i>	10
1.2.2 <i>Retributivní justice</i>	12
1.3 TREST OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ V KONTEXTU SYSTÉMU ALTERNATIVNÍCH TRESTŮ	13
1.3.1 <i>Specifika trestu Obecně prospěšných prací</i>	13
2 PLATNÝ PRÁVNÍ RÁMEC TRESTU OPP – HMOTNĚ PRÁVNÍ ÚPRAVA	14
2.1 § 45 ODS. 1,2,3 TR.Z.....	15
2.2 § 45A ODS. 1,2, TR.Z.....	16
2.3 § 45A ODS.3 TR.Z	18
2.4 § 45A ODS. 4,5 TR.Z	19
3 PLATNÝ PRÁVNÍ RÁMEC VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ – PROCESNĚ PRÁVNÍ ÚPRAVA	20
3.1 MÍSTO VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ	21
3.2 PROCES NAŘÍZENÍ A VÝKON TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ.....	22
3.3 ODKLAD A PŘERUŠENÍ VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ. 23	
3.4 ÚPUŠTĚNÍ OD VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ	24
3.5 PŘEMĚNA TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ NA TREST ODNĚTÍ SVOBODY	24
4 ZMĚNY V PRÁVNÍ ÚPRAVĚ TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ, PROVEDENÉ ZÁKONEM ČÍSLO 40/2009SB. S ÚČINNOSTÍ K 1.1.2010	25
4.1 ROZDĚLENÍ TRESTNÝCH ČINŮ	26
4.2 TREST OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ V ZÁKONĚ V NOVÉM TRESTNÍM ZÁKONÍKU	27
4.3 VÝMĚRA TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ.....	27
4.4 VÝKON TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ	28
4.5 VÝJIMEČNÉ PRODLOUŽENÍ DOBY PRO VÝKON TRESTU.....	28
4.6 KONTROLA VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ.....	29
5 ROLE PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY PŘI VÝKONU TRESTU OBECNĚ PROSPĚŠNÝCH PRACÍ	30
5.1 ČINNOSTI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY V RÁMCI PŘÍPRAVY PODKLADŮ VE FÁZI PŘED PRAVOMOCNÝM ODSOUZENÍM	30
5.2 ČINNOSTI PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY VE FÁZI PO PRAVOMOCNÉM ROZHODNUTÍ.....	31
5.2.1 <i>Zahájení výkonu trestu v instituci a jeho kontrola</i>	33

5.2.2	<i>Postup při nevykonání trestu.....</i>	34
5.2.3	<i>Změna místa výkonu trestu obecně prospěšných prací.....</i>	35
5.2.4	<i>Ukončení výkonu trestu obecně prospěšných prací.....</i>	36
6	STATISTICKÉ ÚDAJE	37
	ZÁVĚR.....	39
	SEZNAM LITERATURY	40
	SEZNAM PŘÍLOH.....	43
	PŘÍLOHA Č. 1.....	44
	PŘÍLOHA Č. 2.....	45
	PŘÍLOHA Č.3.....	47
	PŘÍLOHA Č.4.....	48
	PŘÍLOHA Č. 5.....	49
	ABSTRAKT.....	50
	ABSTRACT.....	51

Úvod

S možností ukládání alternativních trestů a jejich využívání se v systému trestního práva v české republice setkáváme po roce 1989. Jedná se o reakci na změnu společensko politické situace. Využívání alternativních trestů jako přiměřené reakce na spáchaný trestný čin menší společenské nebezpečnosti, se i ve světle zkušeností ostatních evropských států ukázalo být adekvátním řešením. Jedním z těchto alternativních trestů je i trest obecně prospěšných prací na který jsem se ve své práci rozhodla zaměřit.

Důvod proč jsem si vybrala právě tento trest spočívá v jeho specifitě mezi ostatními alternativními tresty a to v jeho možném přínosu pro celou společnost.

V této souvislosti bych zdůraznila, že tento trestní institut (stejně jako ostatní alternativní tresty) jsou účinné a mají úspěch v případech, kdy je odsouzený motivován k jejich výkonu a ztotožňuje se a přijímá odpovědnost za způsobilý trestný čin a jeho následky. V opačném případě je nutné na odsouzeného působit nealternativně (trestem odnětí svobody).

Při zpracování své práce jsem vycházela na jedné straně z dostupné literatury a internetových zdrojů (sekundární analýza dat) a další neocenitelnou pomůckou pro mne byla možnost dané téma konzultovat s odborníky (pracovníky PMS), kteří se zabývají (mimo jiné) kontrolou výkonu trestu obecně prospěšných prací.

Cíle mé práce by bylo možné rozdělit do dvou základních oblastí. Prvním z nich bylo popsat současný právní rámec institutu trestu obecně prospěšných prací v systému trestní justice v naší republice, s přihlédnutím ke změnám které se týkají trestu obecně prospěšných prací v souvislosti s přijetím zákona číslo 40/2009 Sb.(Trestní zákoník) s účinností od 1.1.2010.

Druhým cílem mé práce bylo seznámení s využíváním a ukládáním trestu obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji a systém práce pracovníků Probační a mediační služby ČR při výkonu a kontrole tohoto trestního institutu.

Zamyšlení nad budoucností tohoto alternativního trestu a případné změny které přinese praxe na základě přijetí zákona č. 40/2010 Sb. a která ovlivní tento trest jsem se pokusila shrnout v závěru své práce.

1 Stručný nástin vývoje trestního práva

Smyslem této kapitoly je spíše než podání vyčerpávajícího popisu jednotlivých historických změn, nastínění jistého kulturního vývoje směřujícího k uplatňování alternativních trestů a jejich kořenů v naší společnosti.

V počátku lidské společnosti byla ve větší míře svěřena kompetence a iniciativa v řešení následků spáchaného trestného činu do rukou rodiny, či samotných poškozených. Jedním z nejznámějších principů či precedentů při řešení trestného činu byla krevní msta. Tento princip vychází ze známého „oko za oko, zub za zub“ a byl nejčastěji uplatňován v případech nedobrovolného usmrcení. Smyslem takového postupu bylo způsobit pachateli stejnou újmu jaká byla způsobena poškozenému - oběti. Faktem zůstává, že princip krevní msty nebyl jediným možným způsobem vyřešení daného stavu.

„Staré české právo zásadně nerozlišovalo mezi spory (a tedy i procesy) ve věcech majetkových a trestních, což souviselo s tím, že trestný čin byl zatím považován především za útok proti soukromé osobě a nikoli proti státu či společnosti. Soukromoprávní charakter procesu se projevoval především v tom, že byl typem procesu obžalovacího, a že iniciativa a zahájení soudního řízení musela vycházet od soukromé osoby, tj. od poškozeného či jeho blízkých.“¹

Tím, že iniciativa a kompetence při řešení daného činu byla v rukou poškozených - obětí, bylo možné v případě souhlasu poškozených spáchaný zločin odčinit např. formou finanční kompenzace na základě uzavření tzv. smířčí smlouvy.²

V průběhu dějin byly tyto iniciativy a kompetence postupně institucionalizovány a přesunuly se z rukou rodiny a přímých členů zasažené komunity do rukou panovníků.

Na základě dějinného vývoje a především v důsledku centralizace moci v rukou absolutistického panovníka došlo k postupnému odklonu od chápání trestného činu jako útoku proti soukromé osobě a tento útok začal být chápán jako útok proti společnosti. Tento posun vedl v průběhu dějin k postupnému vytlačení

¹ VLČEK, E.: *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Masarykova univerzita, Brno – právnická fakulta, 1993. s.15

² Kamenné kříže Čech a Moravy, Kolektiv autorů, Argo, 2001

osobní odpovědnosti pachatele za spáchaný trestný čin a účel ukládaného trestu byl spíše v rovině zastrašení a pomsty a mnohdy nekoreloval s potřebami poškozených či zasažené komunity.

1.1 Funkce a účel trestu

O účelu a funkci trestu jasně hovoří § 23 trestního zákona takto: „*Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.*“³ V obecné rovině, je tedy možné říci, že trest je opatření státního donucení, které je využíváno státem k dosažení ochrany zájmů chráněných trestním právem. Druhy trestů (závažnost uložené sankce), by měla vyjadřovat jakou měrou byl ten který chráněný zájem narušen a zároveň by měl vyjadřovat míru společenské nebezpečnosti takového činu.

Jednou ze základních funkcí trestu je tedy ochrana společnosti před pachateli trestných činů. „*Zabránit odsouzenému v další trestné činnosti a vychovat ho k řádnému životu jsou ve vztahu k tomuto základnímu cíli prostředky k jeho dosažení. Toto působení na odsouzeného je pak zároveň prostředkem výchovného působení i na ostatní členy společnosti.*“⁴ Tento princip se nazývá principem individuální a generální prevence.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že v případě porušení státem chráněného zájmu dochází k uložení přesně stanovené a zákonem specifikované sankce, která vyjadřuje negativní hodnocení spáchaného trestného činu a způsobuje pachateli určitou újmu, čímž je zajišťován účel trestu. Způsobená újma by neměla být v žádném případě smyslem trestu, ale měla by být vždy pouze nutným prostředkem pro dosažení účelu trestu jak o něm hovoří trestní zákon.

³ § 23 zák. č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁴ JELÍNEK, J.; SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou*, 13. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1.1.2000: Praha 2000, s. 35.

Při ukládání jednotlivých sankcí za spáchaný trestný čin je postupováno dle tzv. zásady zákonnosti⁵, podle které je možné ukládat pouze ty tresty, které jsou taxativně vymezeny v trestním zákoně v § 27.⁶

1.2 Restorativní a retributivní justice

Spácháním trestného činu nedochází pouze k porušení zákona, ale také dochází k narušení vztahů, vzniká újma na jedné straně a závazky na straně druhé. Tento stav vyvolá ve společnosti jednoznačnou reakci. Obecně lze říci, že existují dva základní modely a způsoby reakcí na tuto situaci. V této souvislosti se hovoří o modelu tzv. Restorativní a Retributivní justice. Tyto modely je nutné uvést zvláště hovoříme-li o alternativních trestech.

Nejprve bych se zaměřila na stručné vymezení a představení jednotlivých modelů.

1.2.1 Restorativní justice

Termín Restorativní justice by bylo možné přeložit či vysvětlit jako justice obnovná, či nápravná. Jeden z velkých průkopníků a „znovu objevitel“ tohoto přístupu, Howard Zehr uvádí, že „*Restorativní justice je proces, jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem umožňuje identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.*“⁷

Systém Restorativní justice, jak byl vymezen výše není ničím převratně novým, jelikož kořeny tohoto pojetí spravedlnosti je možné nalézt takřka ve většině kultur. Silné kořeny tohoto způsobu řešení konfliktu jsou obzvláště patrné

⁵ L. 39 Listiny základních práv a svobod úst. Z.3/1993, § 27 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

⁶ § 27 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁷ ZEHR, H. *Úvod do Restorativní Justice*. Sdružení pro probaci a mediaci v Justici, 2003 s. 26,

u domorodých obyvatel Nového Zélandu a Kanady, od nichž se inspirovalo a vychází celé hnutí Restorativní justice.

Jedním z důvodů „znovu objevení“ tohoto způsobu vyrovnání se s následky trestného činu je možné spatřovat ve faktu, že standardní justiční proces společenská traumata a konflikty spíše prohlubuje, než aby přispíval k zhojení ran a veřejnému pořádku. Důvodů této situace může být fakt, že potřeby poškozených a zasaženého okolí (komunity), nekorelují s případnou sankcí uloženou za daný trestný čin a spíše než potřeby poškozených je sledována represivní a zastrašující funkce trestu.

*„Pojem komunita je třeba vnímat v širším významu než jako obec, či samospráva. Je jím míněna skupina osob které mohou být spojeny nejen regionálně, ale i společnými zájmy (parta) nebo religiózně“.*⁸

Při pohledu na trestný čin optikou Restorativní justice je třeba položit tři klíčové otázky:

- Komu vznikla škoda*
- Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl*
- Komu vznikají závazky a povinnosti⁹*

Analogicky k těmto třem otázkám je možné říci, že z pohledu Restorativní justice je:

- Trestný čin prohřeškem proti osobě a narušením vzájemných osobních vztahů.*
- Porušení normy vytváří závazky a povinnosti.*
- K naplnění spravedlnosti dochází za účasti poškozeného, pachatele a členů komunity kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů.¹⁰*

⁸ VÁLKOVÁ, H.; SOTOLÁŘ, A. *Restorativní Justice – trestní politika pro 21 století?*, Trestní Právo. 1/2000.

⁹ ZEHR, H. *Úvod do Restorativní Justice*. Sdružení pro probaci a mediaci v Justici, 2003 s. 15,

¹⁰ Tamtéž s. 14

1.2.2 Retributivní justice

Druhým možným způsobem řešení konfliktů při spáchaní trestného činu je model tzv. Retributivní (trestající) justice. Tento model je možné považovat v našem právním systému za majoritní. Z hlediska Retributivní justice je nutné si položit tyto otázky:

-Jak byl porušen zákon

-Kdo se daného činu dopustil

-Jak má být pachatel potrestán¹¹

Tento systém je založen na rigidní hmotě zákona a analogicky k těmto třem otázkám je možné říci, že z pohledu Retributivní justice jsou podstatná tato východiska:

-Trestný čin je primárně porušením práva a prohřeškem proti státu.

-Porušením zákona vzniká vina.

-Spravedlnost je naplněna prostřednictvím uznání viny pachatele a jemu uložené újmy (uloženého trestu).

-Hlavní zřetel je kladen na to, aby pachatelé byli po zásluze potrestáni.¹²

Při porovnání obou přístupů a systémů jsou jasně patrné odlišnosti v daných řešeních. V tomto bodě je nutné říci, že by nebylo správné stavět do kontrastu tyto systémy a zvažovat který z nich je lepší a účinnější.

Restorativní a Retributivní justice nejsou protipóly, při řešení situace trestného činu. Restorativní justice by sama bez Retributivní (ve smyslu ukládání sankce, ochrany společnosti a zvláště v případech kdy pachatel nepřijímá a není ochoten odpovědnost za způsobený čin) nemohla existovat.

Trest, funkce a účel trestu v sobě jasně zahrnují represivní charakter, ale při ukládání trestu je nutné zamýšlet se nad možností naplnění smyslu a účelu trestu (jejich výchovné a nápravné složce). Z hlediska dosažení těchto cílů je koncepce Restorativní justice dobrým kompasem a umožňuje rozšíření způsobů řešení trestným činem zasažených vztahů.

¹¹ ZEHR, H. *Úvod do Restorativní Justice*. Sdružení pro probaci a mediaci v Justici, 2003 s. 15

¹² Tamtéž s. 15

V systému trestní justice v naší republice jsou v současné době zakomponovány prvky pracující s myšlenkami Restorativní justice. Jedním ze zákonů o kterém je možné bez nadsázky říci, že byl vystavěn na tomto modelu je zákon o soudnictví ve věcech mládeže.¹³ Obecně je možné říci, že veškeré alternativní tresty jsou inspirovány myšlenkou Restorativní justice.

1.3 Trest Obecně prospěšných prací v kontextu systému alternativních trestů

Začínáme-li hovořit o alternativách, míníme tím jinou možnost k některému řešení v rámci zavedeného systému, které považujeme za standardní. V kontextu systému trestního práva v České republice, je trest odnětí svobody standardním řešením v případě porušení zákonem chráněného zájmu (tedy spácháním trestného činu).

Je tedy možné říci, že v Českém trestním právu je trest odnětí svobody univerzálním trestem „*V principu neexistuje žádný typ trestných činů, za něž by nebylo možné uložit tento trest (jinými slovy řečeno, trest odnětí svobody spojený s izolací ve vězení potencionálně hrozí pachateli každého z trestných činů upravených ve zvláštní části trestního zákona), pak alternativami k němu jsou všechny tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody. V tomto kontextu se hovoří o alternativních trestech vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody*“¹⁴ Jedním z možných alternativních trestů je právě i trest Obecně prospěšných prací.

1.3.1 Specifika trestu Obecně prospěšných prací

Hlavním a takřka fundamentálním smyslem trestu obecně prospěšných prací je fakt, že odsouzený není umístěn do věznice a tím se eliminuje případné

¹³ Zákon č. 218/2003 Sb.

¹⁴ SOTOLÁŘ, A.; SOVÁK, Z. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Díl první, Příručka Ministerstva spravedlnosti České Republiky*. Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti České republiky rok 2001. str. 89

riziko negativního působení vězeňského prostředí. Tento trest umožňuje odsouzenému zachování pozitivních sociálních i rodinných vazeb, které výrazně napomáhají procesu reintegrace pachatele a jeho nápravy, avšak pouze v případě ochoty pachatele spolupracovat. Podmínky efektivního využívání tohoto trestu spočívají nejen na straně pachatele, ale také na ochotě a spolupráci ze strany společnosti, neboť bez jejího aktivního a vstřícného postoje by nebylo možné trest OPP uplatnit v praxi. V této souvislosti je možné také trest obecně prospěšných prací označit za trest komunitní (ve smyslu jistého přínosu, či odčinění škod pro společnost).

2 Platný právní rámec trestu OPP – Hmotně právní úprava

Trest obecně prospěšných prací byl do českého právního systému (do taxativního výčtu trestů) zařazen novelou č. 152/1995 Sb. s účinností od 1.1.1996. Tento trest byl do trestního zákona zařazen jako samostatný trest s úmyslem vytvořit výraznou alternativu k trestu odnětí svobody.

Zákonem číslo 265/2001 Sb. byla s účinností od 1. ledna 2002 právní úprava trestu obecně prospěšných prací výrazně novelizována. „*Trest OPP zde již není vymezen pouze jako alternativa vůči vykonanému trestu odnětí svobody, ale v podmínkách jeho uložení bylo nově stanoveno, že je možno jej uložit tam, kde uložení jiného trestu (kteréhokoliv) k dosažení účelu trestu není třeba.*“¹⁵

Dle chronologického zařazení jednotlivých trestů v trestním zákoně, je patrné, že trest obecně prospěšných prací je možné (co do závažnosti) považovat za druhý nejpřísnější trest hned vedle trestu odnětí svobody.

Podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu novely zákona jsou podmínky pro aplikaci tohoto trestu vymezeny tak, aby se tento trest uplatnil u pachatelů méně závažných trestných činů, na něž není potřeba působit trestem odnětí

¹⁵ HÁKOVÁ, L.; KOTULAN, P.; ROZUM, J. *Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací*. Trestní právo 4/2005

svobody a z nějakého důvodu zároveň nepostačuje, nebo není vhodné uložení samostatného peněžitého trestu.¹⁶

„Trest obecně prospěšných prací není obsažen ani v jedné sankci uvedené ve zvláštní části trestního zákona. Proto bylo nutné tento trest konstruovat jako univerzální, který lze uložit za jakýkoli trestný čin se sazbou trestu odnětí svobody do pěti let, a to s poukazem jen na ustanovení obecné části trestního zákona buď samostatně, nebo vedle jiného zákona.“¹⁷

2.1 § 45 odst. 1,2,3 TR.Z.

Zákonné předpoklady pro možnost uložení trestu obecně prospěšných prací stanovuje § 45 trestního zákona takto: „*Soud může uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže vzhledem k povaze spáchaného trestného činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.*“¹⁸

Trest obecně prospěšných prací je možné uložit buď samostatně, nebo vedle jiného trestu, s výjimkou trestu odnětí svobody jak podmíněného tak i nepodmíněného.

V odstavci 3 § 45 je uvedena vlastní podstata trestu obecně prospěšných prací takto: „*Trest obecně prospěšných prací záleží v povinnosti odsouzeného provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, které se zabývají vzděláním, vědou, kulturou, školstvím, ochranou zdraví, požární ochranou, ochranou životního prostředí, podporou a ochranou mládeže, ochranou zvířat, humanitární, sociální,*

¹⁶ JELÍNEK, J.; SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou*, 13. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1.1.2000: Praha 2000, s. 35.

¹⁷ SOTOLÁŘ, A.; SOVÁK, Z. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Díl první, Příručka Ministerstva spravedlnosti České Republiky*. Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti České republiky rok 2001. str. 201,

¹⁸ § 45 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

charitativní, náboženskou, tělovýchovnou a sportovní činností. Práce nesmí sloužit k výtěžným účelům.“¹⁹

Demonstrativní výčet všech druhů prací, které je možné v rámci trestu obecně prospěšných prací vykonávat, je uveden proto, aby bylo jasné patrné, ve prospěch kterých organizací (jejichž cíle jsou výše uvedeny) přichází v úvahu nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací. Smyslem je tedy vytvoření nějakého smysluplného výsledku, hodnoty, která musí sloužit ve prospěch širšího okruhu lidí (komunity).

2.2 § 45a odst. 1,2, TR.Z

Výměra trestu obecně prospěšných prací je stanovena v odstavci 1 a to na 50 až 400 hodin. Uložení trestu je možné provést pouze v této hranici a její překročení není ze zákona možné. Ukládání trestu a jeho výše se řídí ustanovením § 31 Trestního zákona, kdy se zohledňuje stupeň společenské nebezpečnosti a možnost nápravy pachatele.²⁰

„Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.“²¹

Rozhodnutí o náhradě škody je možné také provést (v případě, že poškozený řádně a včas uplatnil svůj nárok na náhradu škody - § 43 odst. 3)²², rozhodnutím o náhradě škody dle § 228 TrŘ. *„Jde o rozhodnutí v rámci adhezního řízení, které je součástí trestního řízení. Jeho význam spočívá v tom, že umožňuje poškozenému, který je stranou trestního řízení, aby byl souběžně s trestním stíháním obviněného (obžalovaného) objasněn i jeho nárok na náhradu*

¹⁹ § 45 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

²⁰ Tamtéž § 33 odst. 1

²¹ Tamtéž § 45a

²² § 43 zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

*škody, pokud mu škoda byla způsobena stíhaným skutkem a aby poškozený dosáhl toho, že mu bude zároveň s rozhodnutím o obžalobě přisouzena náhrada škody.*²³

Tento způsob výroku o náhradě škody skýtá pro poškozeného několik výhod zvláště v případech, kdy odsouzený není ochoten plnit své závazky. Výrok o náhradě škody dle § 228 je sám o sobě exekučním titulem a tedy poškozenému v případě neplnění závazků odsouzeného postačí pravomocné rozhodnutí o vině odsouzeného s výrokem o náhradě škody dle § 228 k podání návrhu na výkon rozhodnutí buď soukromému exekutorovi a nebo soudnímu vykonavateli.

V odstavci 2 § 45 TrZ by měl ošetřit nevhodné uložení trestu obecně prospěšných prací „*Při rozhodování o uložení trestu obecně prospěšných prací by měl soud dle § 45 odst. 2 TrZ přihlídnout ke stanovisku pachatele, k možnosti uložení tohoto trestu a k jeho zdravotní způsobilosti. Trest obecně prospěšných prací neuloží, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.*“²⁴

Tímto postupem by mělo být ošetřeno případné „nevhodné“ uložení trestu obecně prospěšných prací v případech, kdy klient není zdravotně způsobilý k výkonu takřka jakékoli práce (je plně invalidní), či je jeho zdravotní stav zcela v rozporu s možností vykonávat trest obecně prospěšné práce.

Ačkoli je v odstavci 2 TrZ uvedeno doporučení aby soud před uložení tohoto trestu zjistil zdravotní stav odsouzeného, zůstává toto ustanovení v rovině doporučení a tudíž je možné i zcela nevhodné uložení trestu obecně prospěšných prací, zvláště v případech kdy si soud stanovisko odsouzeného a jeho zdravotní stav nezjistí a dojde k uložení trestu obecně prospěšných prací samosoudcem formou Trestního příkazu (§ 314e TrŘ).²⁵

V této souvislosti je nutné uvést, že právní úprava trestu obecně prospěšných prací v České republice nemá jako asi jediná (v porovnání s ostatními státy které využívají ukládání tohoto trestu) zakotven požadavek na souhlas pachatele při uložení tohoto trestu²⁶.

²³ ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání.* Praha: C.H. Beck 2002. s.1471

²⁴ § 45 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

²⁵ § 314 e zákon č. 140/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

²⁶ srov. ANTON, M. van KALMTHOUT; ROBERTS, J.; VINDING, S. *Probation and Probation Services in the EU accession countries.* Wolf Legal Publishers 2003

Důvodem a smyslem pro získání souhlasu pachatele s uložením alternativního trestu je hned několik. Z hlediska smyslu uloženého trestu musí mít tento trest na odsouzeného pozitivní dopad a to aby vedl řádný život. Aby mohl být uskutečněn tento požadavek, vyžaduje to od pachatele pozitivní motivace. „*Tuto pozitivní motivaci je lze v případě trestu OPP nejnadhěji navodit při projednání podmínek a možností tohoto trestu mezi obviněným a probačním úředníkem. Výsledkem takového projednání by měl být souhlas pachatele s tím, že za předpokladu, že bude uznán vinným, bude mu uložena povinnost vykonat trest obecně prospěšných prací*“.²⁷

2.3 § 45a odst.3 TR.Z

V této části je dále konkretizován výkon trestu obecně prospěšných prací na osobu pachatele a důvody případného prodloužení lhůty pro výkon trestu obecně prospěšných prací „*Obecně prospěšné práce je odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní, nebo zákonné překážky, po kterou se zdržoval v cizině, nebo byl ve vazbě, či vykonával trest odnětí svobody*“.²⁸

Konkretizování osoby pachatele (odsouzeného) ve smyslu, že je povinen sám, osobně ... vykonat trest obecně prospěšných prací zabraňuje teoreticky možnosti výkonu tohoto trestu kýmoli jiným nežli odsouzeným (např. rodinným příslušníkem), čímž je zaručeno, že dopad této sankce spočívající ve vytvoření smysluplné hodnoty je pouze v rukou odsouzeného a nikoho jiného.

„*Provádění trestu obecně prospěšných prací není pro pachatele zaměstnáním a nemůže být tedy ani zdrojem jakéhokoliv příjmu. Naopak, často*

²⁷ BARBOŘÍK, M. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo 5/2006

²⁸ § 45a odst. 3 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

půjde o jediný způsob, jak pachatel může odčinit škodlivé následky spáchaného trestného činu a zároveň si uvědomit nesprávnost svého počínání.“²⁹

2.4 § 45a odst. 4,5 TR.Z

Poslední dva odstavce § 45a jsou věnovány sankci v případě nesplnění uloženého trestu obecně prospěšných prací a vymezují dva důvody vedoucí k přeměně trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody. „*Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení trestu obecně prospěšných prací nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu.*“³⁰

Z výše uvedeného je patrné, že soud má možnost přeměnit trest obecně prospěšných prací nejen po uplynutí zákonné roční lhůty (která počíná dnem rozhodnutí o nařízení výkonu trestu ve prospěch konkrétní organizace – viz. níže), ale také v průběhu této lhůty a to z důvodu nevedení řádného způsobu života odsouzeného (např. odsouzený byl v průběhu výkonu trestu obecně prospěšných prací opětovně pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin) nebo: „*Za nevedení řádného způsobu života je možné považovat např. páčání další trestné činnosti nebo přestupků v rozhodné době, neplnění dalších povinností uložených v rámci trestu obecně prospěšných prací, porušování pravidel běžného občanského soužití, neplnění svých závazků. Rozhodnou dobou je doba od právní moci odsuzujícího rozsudku až do skončení výkonu tohoto trestu.*“³¹

Pakliže dochází k přeměně celého trestu nebo jeho nevykonané části, zákon stanoví jasnou rovnici pro výpočet počtu dní odnětí svobody a to:

²⁹ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H. Beck, 200. s. 324

³⁰ § 45a odst. 4 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

³¹ SOTOLÁŘ, A.; SOVÁK, Z. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Díl první, Příručka Ministerstva spravedlnosti České Republiky*. Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti České republiky rok 2001. str. 202

„.... Každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den odnětí svobody“³²

Jestliže odsouzený vykoná celý trest, nebo soud rozhodne o zrušení zbytku trestu, hledí se na odsouzeného jako by nebyl odsouzen. „Podobně jako u některých jiných druhů trestů nespojených s odnětím svobody stanoví trestní zákon zákonnou fikci, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Vznik této fikce může nastat především dnem, kdy byl trest obecně prospěšných prací vykonán.“³³ Případná přeměna zbytku trestu po jeho vykonání (např. z důvodu nevedení řádného způsobu života) není již možná.

Závěrečná část zákonné úpravy trestu obecně prospěšných prací je bezesporu jednou z možných velkých motivací odsouzeného pro výkon tohoto trestu. Fakticky dává odsouzenému do rukou kompetenci a možnost ovlivnit po jakou dobu bude mít trest zaznamenán v rejstříku trestů a za jakou dobu dojde k jeho zahlazení. V porovnání s jinými alternativními tresty (např. podmíněným odsouzením) se jeví možnost ovlivnit a zkrátit možnost zahlazení trestu jako velmi motivující. Podobnou analogii je možné také nalézt při ukládání peněžitého trestu ukládaného při spáchání neúmyslného trestného činu (§ 54 odst. 4 TrZ).³⁴

3 Platný právní rámec výkonu trestu obecně prospěšných prací – procesně právní úprava

Předcházející kapitola byla zaměřena na právní rámec trestu obecně prospěšných prací jak o nich hovoří Trestní zákon. V této části se zaměřím na právní úpravu výkonu trestu obecně prospěšných prací. Výkonem trestu obecně prospěšných prací se zabývá zákon číslo 141/1961 Sb., trestní řád a to v paragrafech 335 až 340b.

Jednotlivými subjekty, které se podílejí na výkonu trestu obecně prospěšných prací jsou soudy, obecní úřady, instituce u nichž jsou obecně

³² § 45a odst. 4 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

³³ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H. Beck, 200. s. 328

³⁴ § 54 odst. 4 zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

prospěšné práce vykonávány, zájmová sdružení občanů a úředníci či asistenti Probační a mediační služby ČR.

3.1 Místo výkonu trestu obecně prospěšných prací

Obecně je možné uvést, že místo výkonu trestu obecně prospěšných prací spadá do obvodu toho okresního soudu v němž má odsouzený trvalé bydliště. *„Toto ustanovení souvisí se specifikami pro výkon tohoto trestu (dlouhodobost, potřebná znalost místních podmínek a konkrétní potřeby obecně prospěšných prací v jednotlivých místech). Připouští se, aby se souhlasem odsouzeného byl trest vykonán i mimo obvod okresního soudu, kde má odsouzený trvalé bydliště.“*³⁵

To umožní odsouzenému snáze odpracovat si tento alternativní trest i v případě, že se odsouzený po pravomocném rozhodnutí přestěhoval, nebo trvalé bydliště je adresou ohlašovny (obecního či městského úřadu), ale odsouzený fakticky přebývá v jiném okrese či kraji. Obecně prospěšné práce je možné odsouzenému uložit formou odsuzujícího rozsudku³⁶ nebo trestního příkazu.³⁷

*„Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest obecně prospěšných prací stane vykonatelným, předseda senátu jeho opis zašle okresnímu soudu v jehož obvodu má odsouzený trest vykonávat.“*³⁸

V praxi toto ustanovení znamená, že odsuzující rozsudek nebo trestní příkaz vydá okresní soud v jehož obvodu došlo k spáchání trestného činu a to na základě pravidla místní příslušnosti³⁹ a k nařízení výkonu trestu je pověřen okresní soud v jehož obvodu má odsouzený trvalé bydliště.

³⁵ ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání.* Praha: C.H. Beck 2002. s.1959

³⁶ § 120 a následující zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

³⁷ Tamtéž § 314e

³⁸ Tamtéž § 336

³⁹ Tamtéž § 18

3.2 Proces nařízení a výkon trestu obecně prospěšných prací

Nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací provede samosoudce okresního soudu v jehož obvodu má odsouzený trvalé bydliště a to formou usnesení, proti němuž není možný žádný opravný prostředek (podání stížnosti). „Při tom vychází z potřeby výkonu těchto prací ve svém obvodu a přihlíží k tomu, aby odsouzený trest vykonával co nejbližší místu, kde bydlí.“⁴⁰

Datem nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací, (dnem vydání usnesení o nařízení trestu ve prospěch konkrétní organizace) počíná odsouzenému běžet zákonná roční lhůta pro výkon tohoto trestu.. V usnesení o nařízení trestu je odsouzený zároveň poučen o povinnosti dostavit se do 14 dnů od doručení usnesení k příslušnému obecnímu úřadu či organizaci ve prospěch které má tento alternativní trest vykonávat (toto poučení bývá součástí odůvodnění).⁴¹

„O nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací soud vyrozumí probačního úředníka, který provádí kontrolu nad výkonem tohoto trestu.“⁴²

Činnost probačního úředníka po té dále směřuje ke kontrole nad výkonem trestu obecně prospěšných prací a to v součinnosti s příslušným obecním úřadem ve prospěch kterého byl tento trest nařízen.⁴³

V případě, že se odsouzený ve stanovené lhůtě 14 dnů od doručení usnesení o nařízení trestu nedostaví k určené organizaci, nebo obecnímu úřadu, je tato instituce dle § 337 Trestního řádu povinna bezodkladně informovat příslušný soud a rovněž je povinna mu bezodkladně sdělit, kdy odsouzený uložený trest vykonal.⁴⁴ Tato skutečnost je obzvláště důležitá a to z hlediska zahlazení trestu. „Na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán, nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.“⁴⁵

⁴⁰ Tamtéž § 336 odst. 2

⁴¹ § 336 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

⁴² Tamtéž § 336 odst. 3

⁴³ srov. MOTTLOVÁ, J. *Zamyšlení nad výkonem trestu obecně prospěšných prací*. České Vězeňství 1/2005

⁴⁴ § 337 zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁵ § 45 a odst. 5 zákona č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

3.3 Odklad a přerušení výkonu trestu obecně prospěšných prací

Jak bylo výše uvedeno doba pro výkon trestu obecně prospěšných prací začíná běžet dnem vydání usnesení o nařízení trestu obecně prospěšných prací. Do této jednorocní lhůty se nezapočítává doba po kterou byl trest obecně prospěšných prací odložen nebo přerušen. *U každého trestu OPP, bez ohledu na jeho výměru, lze rozhodnout o jeho odkladu nebo o přerušení jeho výkonu, a to i opakovaně, pokud důvody pro takovéto rozhodnutí nastanou, nebo dále trvají.*⁴⁶ Zákon hovoří

o důvodech, kdy je možné výkon trestu obecně prospěšných prací přerušit a to taxativně takto:

*-, ... Jestliže z lékařských zpráv předložených odsouzeným nebo vyžádaných s jeho souhlasem vyplývá, že v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není odsouzený schopen trest vykonávat*⁴⁷

-v případě těhotné ženy a matky novorozенého dítěte předseda senátu odloží nebo přeruší na dobu jednoho roku po porodu výkon trestu obecně prospěšných prací.⁴⁸ Předseda senátu rozhodne usnesením o přerušení výkonu trestu na základě předloženého rodného listu dítěte dokládajícího den narození dítěte a ve vydaném usnesení stanoví taxativně do kdy je tento trest přerušen.

*-, Z jiných důležitých důvodů může předseda senátu výkon trestu obecně prospěšných prací odložit na dobu nejvýše tři měsíců ode dne, kdy rozhodnutí, kterým byl tento trest uložen, nabylo právní moci.*⁴⁹ Jinými důvody je možné považovat např. rodinné důvody odsouzeného.

Poslední důvod umožňující odklad výkonu trestu obecně prospěšných prací není v současné době příliš aktuální a to z důvodu zavedení profesionální armády, jelikož § 340 odst. 1 uvádí : *„Předseda senátu odloží nebo přeruší výkon*

⁴⁶ VUJTĚCH, J. a kol. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. IKSP, Praha 1998 s. 10

⁴⁷ § 339 odst.1 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ Tamtéž § 339 odst.2

⁴⁹ Tamtéž § 339 odst.3

trestu obecně prospěšných prací, je-li odsouzený povolán k výkonu vojenské činné služby nebo civilní služby“⁵⁰

Předseda senátu odklad nebo jeho přerušení výkonu trestu obecně prospěšných prací odvolá, pakliže pominou důvody tohoto odvolání. Proti tomuto rozhodnutí jako i proti rozhodnutí o odložení, nebo přerušení výkonu trestu obecně prospěšných prací je možné podat stížnost jež má odkladný účinek.⁵¹

3.4 Upuštění od výkonu trestu obecně prospěšných prací

Zákon také umožňuje možnost definitivního zproštění výkonu trestu obecně prospěšných prací a to v § 340 odst. 1 : „*Předseda senátu upustí od výkonu trestu obecně prospěšných prací, nebo jeho zbytku, jestliže je odsouzený v důsledku změny svého zdravotního stavu dlouhodobě neschopen tento trest vykonat*“⁵²

Takovéto rozhodnutí má za následek, že trest, nebo jeho zbytek, nelze s konečnou platností vykonat, respektive v jeho výkonu pokračovat ačkoli rozhodnutí kterým byl tento trest uložen, zůstává v právní moci a je formálně vykonatelný.⁵³

3.5 Přeměna trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody

V případě, že odsouzený neplní dobře své povinnosti v rámci výkonu trestu obecně prospěšných prací, nebo tento trest nevykonal v zákonem stanovené lhůtě je postupováno dle § 340b takto: „*O přeměně trestu obecně prospěšných prací, nebo o přeměně jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh obecního úřadu nebo instituce, u nichž mají být obecně*

⁵⁰ Tamtéž § 340 odst.1

⁵¹ PŘESLIČKOVÁ, H.; GAJDOŠ, R.; KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Český helsinský výbor, Praha 2003, s. 14

⁵² § 340 odst.1 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵³ ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání*. Praha: C.H. Beck 2002. s.1966

*prospěšné práce vykonány, na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu ve veřejném zasedání.*⁵⁴

Důvodem pro přeměnu trestu mohou vyjma výše uvedeného být také případy, kdy odsouzený porušil soudem uložené jiné povinnosti (např. náhrada škody), nebo byl v průběhu výkonu trestu opětovně pravomocně odsouzen, tedy nevedl v průběhu výkonu tohoto trestu řádný život.

4 Změny v právní úpravě trestu obecně prospěšných prací, provedené zákonem číslo 40/2009Sb. s účinností k 1.1.2010

Za bezesporu nejvýraznější změnu v uplynulých desetiletích v oblasti trestního práva je možné považovat rekodifikaci trestního zákona. Zákon číslo 40/2009 Sb. Trestní zákoník nahrazuje původní právní úpravu trestního práva hmotného upraveného zákonem číslo 140/1961 Sb., který byl v průběhu jeho platnosti mnohokrát novelizován a upravován a jenž je nahrazen zákonem číslo 40/2009Sb. s účinností od 1.1.2010.

Snaha o úpravu trestního práva hmotného, která by lépe korespondovala se současnou společenskou situací a vyjadřovala by trestně právní politiku moderního demokratického státu, vyústila v komplexní změnu trestního zákona jeho rekodifikací. Pakliže jde o zvláštnosti nového trestního zákoníku, je třeba upozornit především na jeho novou systematiku, která lépe odráží význam zájmů chráněných jednotlivými ustanoveními (jako první v pořadí jsou nově zařazeny trestné činy proti životu a zdraví.).⁵⁵

Obecně je možné říci, že změny které touto rekodifikací byly provedeny se netýkají jen změny pořadí jednotlivých trestných činů, ale je možné říci, že došlo k zpřísnění sankcí u zvláště nebezpečných trestných činů a rozšíření alternativních trestů u méně závažných trestných činů. Nový trestní zákoník rozšiřuje paletu ukládaných trestů např. o trest Domácího vězení⁵⁶.

⁵⁴ § 340b odst.1 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ KUČERA, P. *Několik úvah nad novým trestním zákoníkem, aneb co dokáže jeden pozměňovací návrh.* Trestní právo 3/2009

⁵⁶ § 60 zákon číslo 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Z chronologického zařazení jednotlivých trestů, (§ 52 odst. 1 zákona č. 40/2009Sb.) je zřejmé, že trest domácího vězení co do závažnosti uložené sankce posunul trest obecně prospěšných prací na třetí místo po trestu odnětí svobody.

V této kapitole bych se ráda zaměřila na změny, které zákon číslo 40/2009 Sb. přináší v s trestem obecně prospěšných prací.

4.1 Rozdělení trestných činů

Trestné činy se dle § 14 zákona číslo 40/2009 dělí na přečiny a zločiny. Tímto rozšířením trestných činů došlo k zavedení bipartice trestných činů oproti současné monopartici.⁵⁷

„Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy, a ty úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“⁵⁸

Je tedy možné říci, že ukládání alternativních trestů (konkrétně trestu obecně prospěšných prací) bude přicházet v úvahu u trestných činů jejichž společenská nebezpečnost nedosáhne větší intenzity a horní hranice trestní sazby nepřekročí pěti let. Horní hranice trestní sazby pro možnost uložení trestu obecně prospěšných prací se nemění (v porovnání se stávajícím Trestním zákonem), ale dochází zde k vymezení a pojmenování méně závažných a více závažných trestných činů. Pro úplnost zde také uvedu jak trestní zákoník definuje zločiny: *„Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“⁵⁹*

⁵⁷ ŽATECKÁ, E.; FRYŠŤK, M. *Trest obecně prospěšných prací z pohledu nového trestního zákoníku a případných změn dalších souvisejících předpisů*. Trestní právo 9/2007

⁵⁸ § 14 odst. 2 zákon číslo 40/2009 Sb., Trestní zákoník

⁵⁹ Taméž § 14 odst. 3

4.2 Trest obecně prospěšných prací v zákoně v novém trestním zákoníku

Právní úprava trestu obecně prospěšných prací je upravena v § 62 až 65 a zaznamenala jisté podstatné změny, které zde uvedu.

První změnou v nové právní úpravě je druhý odstavec § 62 který uvádí: *„Soud trest obecně prospěšných prací zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest obecně prospěšných prací v době tří let předcházejících uložení tohoto trestu přeměněn na trest odnětí svobody podle § 65 odst.2.“*⁶⁰

Tato změna by měla ošetřit případné „nevhodné“ uložení trestu obecně prospěšných prací osobám, které v předcházejícím období nevyužily možnosti dané soudem a je důvodný předpoklad, že opětovným uložení trestu obecně prospěšných prací by došlo pouze k oddálení výkonu trestu odnětí svobody, jelikož by uložený trest obecně prospěšných prací nebyl vykonán a došlo by opět k přeměně trestu.

4.3 Výměra trestu obecně prospěšných prací

Výraznou změnou je úprava výměry trestu obecně prospěšných prací a to snížením maximálního možného počtu uložených hodin ze 400 na 300 hodin jak o ní hovoří § 63 odst. 1. Výměra tohoto trestu vychází ze zahraničních právních úprav, jelikož ve většině zemí je jeho výměra stanovena právě na v průměru 300 hodin. Probační a mediační služba ve své praxi zjistila, že pokud je uloženo 400 hodin zaměstnanému člověku, je velmi obtížné takový trest vykonat, respektive tyto hodiny odpracovat, během jednoho roku. Pokud bychom pracovali se standardní osmihodinovou „pracovní dobou“, tak by takový odsouzený musel odpracovat 50 dní, což je téměř každá sobota v kalendářním roce.⁶¹

V průběhu trestu může soud odsouzenému také uložit přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl odsouzený řádný život. Ačkoli se stejné

⁶⁰ Tamtéž § 62 odst. 2

⁶¹ ŽATECKÁ, E.; FRYŠŤK, M. *Trest obecně prospěšných prací z pohledu nového trestního zákoníku a případných změn dalších souvisejících předpisů*. Trestní právo 9/2007

ustanovení vyskytuje také v předchozí právní úpravě, došlo k rozšíření možných přiměřených povinností které soud může odsouzenému uložit a to na: „ *zdržet se neoprávněných zásahů do práv, nebo právem chráněných zájmů osob; zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek; uhradit dlužné výživné; veřejně se osobně omluvit poškozenému; poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.*“⁶²

4.4 Výkon trestu obecně prospěšných prací

Spolu se snížením hranice pro maximální počet uložených hodin došlo také ke změně poměru ve kterém je celý trest, či jeho část přeměněna na trest odnětí svobody a to: „*přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.*“⁶³

Z toho tedy vyplývá, že spolu se snížením maximálního možného počtu uložených hodin, byla zpřísněna sankce pro pachatele, který alternativní trest nevykoná. Maximální doba po kterou mohl být odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody v případě přeměny trestu obecně prospěšných prací byla dle předchozí právní úpravy dvě stě dní. Na základě současné právní úpravy a v důsledku změny poměru pro přepočítání hodin, může jít odsouzený do výkonu trestu odnětí svobody z důvodu nevykonání trestu obecně prospěšných prací až na tři sta dní.

4.5 Výjimečné prodloužení doby pro výkon trestu

Dalším zcela novým ustanovením je možnost prodloužení lhůty pro výkon trestu obecně prospěšných prací a to až o šest měsíců, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu. „*Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a*

⁶² § 48 odst. 4 zákon číslo 40/2009 Sb., Trestní zákoník

⁶³ § 65 odst. 2 zákon číslo 40/2009 Sb., Trestní zákoník

*osobě odsouzeného ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu pro výkon tohoto trestu až o šest měsíců....*⁶⁴

Spolu s tímto prodloužením může soud nad odsouzeným po dobu zbytku výkonu trestu stanovit dohled (viz § 45 až 51 zákon č. 40/2009 Sb.), stanovit odsouzenému na dobu výkonu zbytku trestu dosud neuložená přiměřená omezení, nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 a jedná-li se o pachatele jehož věk je blízký věku mladistvého, může soud také uložit některé z výchovných opatření.⁶⁵

4.6 Kontrola výkonu trestu obecně prospěšných prací

V předcházejících kapitolách jsem se pokusila popsat a vymezit důvody a kořeny vedoucí k ukládání alternativních trestů a právní rámec trestu obecně prospěšných prací v kontextu českého právního systému. Fakt, že výkon trestu obecně prospěšných prací se odehrává ve společnosti, kde se odsouzení setkávají s ostatními občany jej činí velmi specifickým. Veřejnost se tedy v jistém smyslu zapojuje do procesu převýchovy pachatele a i do samotného výkonu trestu, přebírá úlohy, které dříve výhradně plnil stát.⁶⁶

Následující část bude zaměřená na kontrolu výkonu trestu obecně prospěšných prací a práci a funkci Probační a mediační služby ČR při výkonu činností spojených s výkonem trestu obecně prospěšných prací s přihlédnutím na specifika a praxi v Jihočeském soudním kraji.

⁶⁴ Tamtéž § 65 odst. 3

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ VUJTECH, J. a kol. *Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000*. IKSP Praha 2001, s. 103

5 Role Probační a mediační služby při výkonu trestu obecně prospěšných prací

Probační a mediační služba České Republiky byla zřízena na základě zákona č.257/2000 Sb. a zahájila svou činnost 1. ledna 2001. Jednou z činností této služby je dle zákona výkon a kontrola nad alternativními tresty (tresty nespojené s odnětím svobody) a zároveň poskytnutí odborného vedení odsouzených v rámci těchto trestů.⁶⁷ Zároveň jsou asistenti a úředníci Probační a mediační služby oprávněni (mimo jiné) „... zjišťovat stanovisko obviněného k uložení trestu obecně prospěšných prací“⁶⁸ jak bylo uvedeno výše dle § 45a Trestního zákona a provádět kontrolu nad výkonem tohoto trestu.⁶⁹

Probační a mediační služba se tak stala velmi důležitou institucí při kontrole výkonu trestu obecně prospěšných prací. Z výše uvedeného vyplývá, že činnost Probační a mediační služby je možné rozdělit do dvou rovin a to v rámci trestního řízení ve fázi před pravomocným rozhodnutím soudu a činnost po pravomocném rozhodnutí.

5.1 Činnosti Probační a mediační služby v rámci přípravy podkladů ve fázi před pravomocným odsouzením

Tyto činnosti směřují zejména ke zjištění stanoviska pachatele k uložení trestu obecně prospěšných prací, jeho postoje ke spáchanému trestnému činu a mohou vyústit k předjednání tohoto trestu.

Jak bylo výše uvedeno náš právní řád ani po jeho rekonstrukci nevyžaduje předchozí souhlas obviněného s uložení trestu obecně prospěšných prací.

*Výsledkem tohoto projednání by měl být explicitně vyjádřen souhlas pachatele s tím, že za předpokladu, že bude uznán vinným, jako právní následek spáchaného trestného činu mu bude uložena povinnost vykonat určitý druh práce a že se této povinnosti podrobí.*⁷⁰

⁶⁷ § 4 odst. 2 zákona o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb.,

⁶⁸ Tamtéž § 7 odst. 2

⁶⁹ § 336 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

⁷⁰ KARABEC, Z.; ROZUM, J. *K problematice souhlasu pachatele s uložení trestu obecně prospěšných prací*. Právní praxe č. 4/1998, s. 229

V této souvislosti bych také ráda uvedla, že v případě zájmu obou stran (obviněného – obžalovaného a poškozeného), je možné jako prostředek k urovnání konfliktního stavu využít proces mediace mezi obviněným a poškozeným a to bez ohledu na výsledek trestního řízení.⁷¹

Před zahájením jednotlivých kroků vedoucích k zjištění stanoviska pachatele obdrží Probační a mediační služba (dále jen PMS) pověření ke vstupu do daného případu. PMS pověřuje k činnosti státní zastupitelství či okresní soud a to dle stádia ve kterém se případ nachází. V případě, že se na pracovníka obrátí sám klient (obviněný, obžalovaný), vyžádá si PMS stanovisko o vstupu do případu od daného orgánu (ve stádiu před podáním obžaloby či návrhu na potrestání státní zastupitelství, po podání obžaloby soud).

Po obdržení pověření pracovník PMS stručně seznámí klienta s podmínkami uložení trestu OPP, následným průběhem jeho výkonu a dochází ke zjištění klientovi motivace tento druh trestu vykonat. Dále se souhlasem klienta může pracovník PMS zjišťovat zdravotní stav klienta (případné zdravotní omezení), pracovní kvalifikaci, časové možnosti pro výkon trestu obecně prospěšných prací a podobné informace podstatné pro výkon tohoto alternativního trestu. Takto shromážděné informace pracovník PMS implementuje při vytváření zprávy před rozhodnutím, stanoviska obviněného k uložení trestu obecně prospěšných prací (viz. Příloha č.1), nebo jiné zprávy směřující k státnímu zástupci či soudu. Takto vytvořené dokumenty slouží jako podklad pro následné rozhodnutí soudu či státního zastupitelství.

5.2 Činnosti Probační a mediační služby ve fázi po pravomocném rozhodnutí

Zahájení činnosti střediska PMS po pravomocném rozhodnutí začíná obdržením pověření k projednání podmínek a kontrolou nad výkonem trestu

⁷¹ srov. RISKIN, L.; ARNOLD, T.; KEATING, M. *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata. Praha 1997

obecně prospěšných prací spolu s pravomocným rozhodnutím kterým byl tento trest odsouzenému udělen (trestní příkaz či odsuzující rozsudek).⁷²

Na základě těchto materiálů je založen samostatný spis⁷³ a klient je pozván k projednání podmínek trestu obecně prospěšných prací. Při projednání podmínek výkonu trestu je klient seznámen s podmínkami a průběhem výkonu trestu obecně prospěšných prací (zákonné podmínky pro výkon tohoto trestu).

Při tomto projednání jsou od klienta zjišťovány následující doplňující informace:

- postoj klienta ke spáchanému trestnému činu
- časové možnosti klienta v souvislosti s jeho zaměstnáním či studiem
- dosažené vzdělání či kvalifikace
- postoj klienta ke spáchanému trestnému činu a k osobě poškozeného a jeho představa, popřípadě již učiněné kroky směřující k odčinění způsobené újmy a nahrazení škody
- rodinné poměry a sociální zázemí klienta
- ověření aktuálního kontaktu na klienta a dojednání způsobu komunikace se střediskem PMS⁷⁴

Na základě uvedených informací a vzhledem k místu klientova bydliště a požadavků jednotlivých organizací splňujících podmínky k výkonu trestu obecně prospěšných prací, je vybrána konkrétní organizace, ve které by klient mohl tento trest odpracovat.

Výše uvedené skutečnosti zaznamená pracovník PMS do záznamu o projednání podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací (příloha č.2) a jedna kopie tohoto záznamu ve které jsou mimo jiné uvedeny údaje o organizaci (název, adresa a kontaktní osoba) jsou předány klientovi.

Klient je povinen do stanoveného termínu kontaktovat danou organizaci osobně a informovat se zda by daná organizace měla zájem či dostatek práce pro

⁷² V případě, že byla PMS činná ve fázi před pravomocným odsouzením a došlo k předjednání trestu obecně prospěšných prací dochází k samotnému zahájení výkonu trestu obecně prospěšných prací (viz. níže).

⁷³ Spisový řád Probační a mediační služby ČR

⁷⁴ Metodický standard činnosti PMS v oblasti TOPP, dostupné na [cit. 2009-04-15] http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=34

daného klienta. Tato praxe vzešla z požadavků organizací aby měli možnost před nařízením trestu s klientem hovořit a ihned na počátku stanovit transparentní kritéria spolupráce. *Tento fakt také vede k posilování klientových kompetencí a motivování klienta.*⁷⁵

V případě, že organizace umožní klientovi výkon trestu, je tato skutečnost sdělena pracovníkem PMS okresnímu soudu, který po té nařídí výkon trestu ve prospěch té konkrétní organizace (Usnesením).

Jestliže je klient nekontaktní a nepodaří se s ním pojednat podmínky trestu obecně prospěšných prací, požádá pracovník PMS okresní soud o sdělení aktuální kontaktní adresy (je-li okresnímu soudu známa). V opačném případě vyčká, zda se podaří klienta okresním soudem zkontaktovat, či mu bude trest nařízen bez předchozího projednání.

5.2.1 Zahájení výkonu trestu v instituci a jeho kontrola

Po vydání usnesení o nařízení výkonu trestu, je jeden opis usnesení zaslán okresním soudem odsouzenému, jeden příslušné organizaci a jeden Probační a mediační službě. Datem vydání usnesení počíná běžet zákonná roční lhůta pro výkon trestu.

Jelikož samotné projednání podmínek trestu obecně prospěšných prací proběhne na středisku PMS, klient je na příslušné organizaci poučen pouze o bezpečnosti a ochraně zdraví při výkonu trestu obecně prospěšných prací a je s ním uzavřena dohoda a harmonogram pro výkon trestu (příloha číslo 3).

„V této souvislosti je třeba upozornit na to, že při odpovědnosti za škodu vzniklou při provádění prací nebo v souvislosti s nimi se postupuje podle obecných občansko právních předpisů (§415 a násl. ObčZ), neboť úprava odpovědnosti za škodu podle zákoníku práce se na škodu vzniklou při výkonu

⁷⁵ DOUBRAVOVÁ, D.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L.; ŠTERN, P.; URBAN, L. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Institut pro probaci a mediaci. Praha 2001 s.5

*trestu obecně prospěšných prací nebo v souvislosti s ním nevztahuje.*⁷⁶ Jednou z možností jak vyřešit tento problém by bylo zavedení pojištění proti nehodě a zranění a veřejné odpovědnosti za škodu. Náklady s tímto pojištěním spojené by připadaly na vrub státu a nikoli obce.⁷⁷

Po nařízení výkonu trestu obecně prospěšných prací kontaktuje pracovník PMS příslušnou organizaci a ověří, zda odsouzený nastoupil k výkonu trestu obecně prospěšných prací v daném termínu na kterém se při uzavírání harmonogramu domluvili. V případě, že klient nastoupil k výkonu trestu obecně prospěšných prací v řádném termínu, probíhá kontrola ze stany PMS v intervalech asi jedenkrát za měsíc.

Kontrola výkonu trestu probíhá jednak formou telefonického dotazu na danou organizaci a také formou osobní kontroly pracovníků PMS. V této souvislosti je nutné uvést, že možnost osobní kontroly se jeví jako problematická a to jednak z důvodu omezeného počtu pracovníků PMS a také z důvodu nedostatečného technického vybavení Probační a mediační služby služebními vozidly. V současné době jsou služební vozidla k dispozici pouze krajským střediskům PMS.

5.2.2 Postup při nevykonání trestu

Obecní úřady a instituce ve kterých je vykonáván trest obecně prospěšných prací jsou povinni ze zákona informovat okresní soud který rozhodl o druhu a místě výkonu trestu obecně prospěšných prací.⁷⁸ Tyto informace se dostávají z větší části okresnímu soudu prostřednictvím Probační a mediační služby a to z důvodu lepší koordinace při výkonu kontroly obecně prospěšných prací, jež v plné míře leží na bedrech Probační a mediační služby.

⁷⁶ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H. Beck, 200. s. 336

⁷⁷ srov. MALINOVÁ, K. *Náhrada škody způsobená při výkonu trestu obecně prospěšných prací*. Právní praxe č.4/1998, s. 241 – 243.

⁷⁸ ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání*. Praha: C.H. Beck 2002. s.1959

Jestliže je při kontrole zjištěno, že klient neplní své povinnosti a jsou vůči jeho pracovním výkonům či odvedené práci ze strany organizace vznášeny výhrady, kontaktuje pracovník PMS klienta a upozorní ho na jeho povinnosti při výkonu trestu obecně prospěšných prací s důrazem na možné důsledky jeho pasivního přístupu a vyzve ho k jejich nápravě.⁷⁹

V případě, že klient výše zmíněné problémy neodstraní a přes upozornění nadále trest obecně prospěšných prací nevykonává, pracovník PMS mu doporučeně do vlastních rukou zašle poslední výzvu k nástupu trestu OPP (příloha č. 4). V případě, že klient do 14 dnů od převzetí výzvy nezačne trest obecně prospěšných prací vykonávat podá pracovník PMS k příslušnému soudu Návrh na přeměnu trestu obecně prospěšných prací (příloha č. 5). O tomto postupu je zároveň informována i organizace ve které odsouzený svůj trest vykonává.

5.2.3 Změna místa výkonu trestu obecně prospěšných prací

Jestliže klient v průběhu doby výkonu trestu změní místo svého bydliště či dojde k rapidnímu snížení práce v dané organizaci, je možné na žádost klienta změnit místo výkonu trest obecně prospěšných prací. V tomto případě pracovník PMS vypracuje zprávu ve které je uveden počet odpracovaných hodin v předchozí organizaci, důvod změny místa výkonu trestu OPP, kontaktní adresa odsouzeného a popřípadě další podstatné údaje. V případě žádosti klienta o změnu místa výkonu, je klient pracovníkem PMS poučen o faktu, že žádostí o změnu místa výkonu nedochází k přerušení lhůty pro jeho výkon (byl-li trest nařízen) a jednoroční lhůta pro výkon trestu běží dnem vydání původního usnesení o nařízení trestu.⁸⁰

⁷⁹ Metodický standard činnosti PMS v oblasti TOPP [cit. 2009-04-25].Dostupné na http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=34

⁸⁰ SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H. Beck, 200. s. 324

Takto vypracovanou zprávu spolu s písemnou žádostí klienta zašle pracovník PMS příslušnému okresnímu soudu, který rozhodl o nařízení trestu. Okresní soud poté rozhodne o změně místa výkonu (je-li organizace ve prospěch které by odsouzený měl trest vykonávat v obvodu daného soudu), případně postoupí celý soudní spis místně příslušnému soudu. Soud který takto postoupený spisový materiál obdrží pověří místně příslušné středisko PMS k provádění kontroly nad výkonem trestu OPP.

5.2.4 Ukončení výkonu trestu obecně prospěšných prací

Po faktickém ukončení výkonu trestu (tedy po jeho odpracování) sdělí tuto skutečnost příslušná organizace středisku PMS a doručí jí vypracované vyhodnocení spolu s harmonogramem prací. Pracovník PMS po té vypracuje sdělení příslušnému okresnímu soudu⁸¹ který rozhodoval o nařízení trestu a do svého sdělení uvede den kterým odsouzený výkon trestu ukončil. Toto datum je velmi podstatné pro fakt zahlazení trestu. Jakmile byl trest obecně prospěšných prací vykonán (byl-li uložen jako samostatný trest), jako by nebyl souzen. „*Tím, že zákon s výkonem trestu spojuje zahlazení odsouzení, motivuje zároveň odsouzeného, aby trest vykonal bez zbytečných průtahů a co nejdříve*“.⁸²

Odesláním vyhodnocení a harmonogramu výkonu trestu končí práce střediska PMS při výkonu kontroly v průběhu trestu obecně prospěšných prací.

⁸¹ ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání.* Praha: C.H. Beck 2002. s.1957

⁸² PŘESLIČKOVÁ, H.; GAJDOŠ, R.; KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice.* Český helsinský výbor, Praha 2003, s. 11

6 Statistické údaje

V této závěrečné části své práce bych ráda předložila několik statistických údajů týkajících se institutu trestu obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji. Zdroje pro tyto údaje jsem čerpala především ze statistických údajů Probační a mediační služby⁸³.

V následující tabulce jsou uvedeny celkové počty případů evidovaných středisky PMS v Jihočeském soudním kraji a to od roku 2002. Tato data představují celkový nápad všech případů jednotlivých středisek PMS a to jak v oblasti přípravného řízení tak také řízení vykonávacího.

Tab. č.1

Soudní okres:	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
České Budějovice	499	533	473	500	463	599	469
Český Krumlov	356	263	305	262	261	249	227
Písek	163	246	300	279	169	178	143
Tábor	196	205	234	232	171	233	238
Jindřichův Hradec	280	295	359	409	379	420	326
Prachatice	132	109	171	178	196	226	151
Strakonice	147	154	190	164	179	187	201
Pelhřimov	188	188	176	182	159	187	160
Celkem	1961	1993	2208	2206	1977	2279	1915

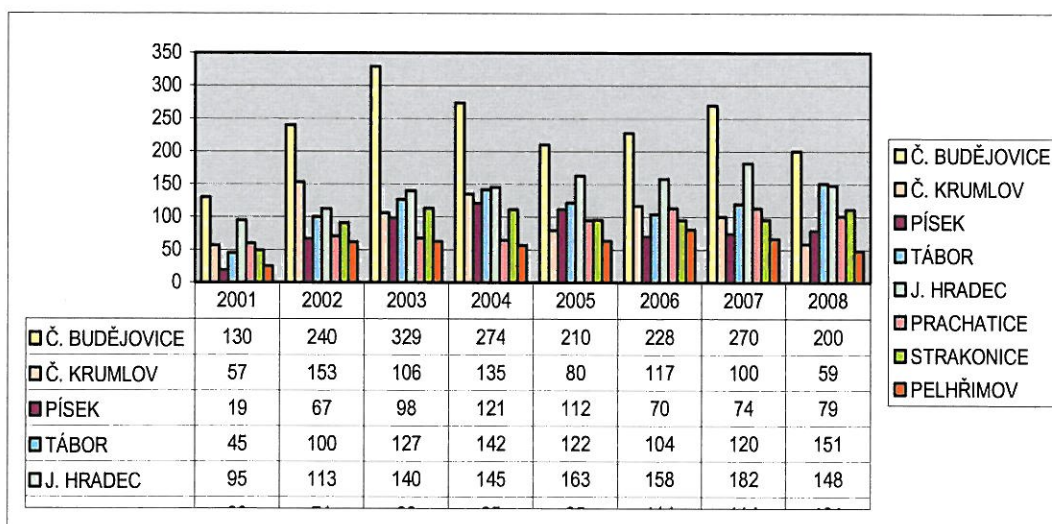
Zdroj: PMS ČR

V následujícím grafickém provedení jsou zaznamenána data týkající se počtu případů trestu obecně prospěšných prací uložených v Jihočeském soudním kraji a to od roku 2002.

Pro úplnost je nutné konstatovat, že v roce 2008 došlo ke snížení počtu uložených trestů OPP oproti předchozím letům. Rok 2008/889 uložených trestů OPP, rok 2007/1023 uložených trestů OPP, rok 2006/967 uložených trestů OPP, rok 2005/942 uložených trestů OPP, rok 2004/1051 uložených trestů OPP. Nejvíce jsou touto agendou zatížena střediska České Budějovice, Tábor a Jindřichův Hradec.

⁸³ Statistické údaje za rok 2001 až 2008 [cit. 2009-05-05]
http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=38

Tab. č.2

Zdroj: PMS ČR

Závěr

Je možné konstatovat, že trest obecně prospěšných prací jako jeden z alternativních trestů našel své pevné místo v systému trestní justice České republiky, což je patrné i v počtech uložených trestů v Jihočeském soudním kraji.

Právní úprava tohoto trestního institutu, jak jsem výše popsala, zaznamenala od doby zavedení trestu do trestního zákona značné změny. I přes tyto provedené změny (končící rekodifikací trestního zákona), je možné spatřovat jako případně potencionální problémový fakt, že při ukládání tohoto alternativního trestu není vyžadován souhlas odsouzeného.

Tento fakt by do značné míry eliminoval ukládání trestu nemotivovaným klientům či klientům kterým civilní zaměstnání možnost výkonu trestu obecně prospěšných prací takřka znemožňuje (např. řidiči mezinárodní kamionové dopravy). Na druhé straně snížení počtu hodin a změna rovnice pro přepočet neodpracovaných hodin na trest odnětí svobody se z praktického hlediska zdá být krokem správným směrem.

Z výše uvedených statistických údajů je zřejmé, že počty ukládaných trestů obecně prospěšných prací jsou v Jihočeském soudním kraji za uplynulých osm let takřka stabilní s mírnou klesající tendencí (vyjma roku 2003, kdy došlo ke kulminaci počtu uložených trestů).

Uplatňování trestu obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji se stalo rozšířenou praxí a průběh následujících let dále ukáže jak se změny v zákonné úpravě provedené zákonem č. 40/2009 Sb. odrazí na množství ukládaných počtů trestu OPP. V současné době tento alternativní trest zaujímá přibližně polovinu všech uložených alternativních trestů v Jihočeském soudním kraji.

Seznam literatury

- ANTON, M. van KALMTHOUT; ROBERTS, J; VINDING, S. *Probation and Probation Services in the EU accession countries*. Wolf Legal Publishers ISBN 90-5850-050-0.
- DOUBRAVOVÁ, D.; OUŘEDNÍČKOVÁ, L.; ŠTERN, P.; URBAN, L. a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Institut pro probaci a mediaci. Praha 2001 ISBN 80-902998-0-6
- JELÍNEK, J.; SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou*, 13. aktualizované vydání novelizovaných kodexů s poznámkami a judikaturou podle stavu k 1.1.2000: Praha 2000 ISBN 80-7201-211-8
- Kamenné kříže Čech a Moravy, Kolektiv autorů, Argo, 2001 ISBN 80-7203-370-0
- PŘESLIČKOVÁ, H.; GAJDOŠ, R.; KRUTINA, M. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Český helsinský výbor, Praha 2003 ISBN 80-86436-14-4
- RISKIN, L.; ARNOLD, T.; KEATING, M. *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata. Praha 1997 ISBN 80-901710-6-0
- SOTOLÁŘ, A.; PÚRY, F.; ŠÁMAL, P.; *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha : C.H. Beck, 2000 ISBN 80-7179-350-7
- SOTOLÁŘ, A.; SOVÁK, Z. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Díl první, Příručka Ministerstva spravedlnosti České Republiky*. Institut vzdělávání ministerstva spravedlnosti České republiky rok 2001 ISBN Neuvedeno
- ŠÁMAL, P.; KRÁL, V.; BAXA, J.; PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání*. Praha: C.H. Beck 2002 ISBN 80-7179-634-4
- VLČEK, E. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Masarykova univerzita, Brno – právnická fakulta, 1993 ISBN 80-210-0791-5
- VUJTĚCH, J. a kol. *Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů ČR v horizontu roku 2000*. IKSP Praha 2001 ISBN 80-86008-86-X
- VUJTĚCH, J. a kol. *Výzkum institutu obecně prospěšných prací*. IKSP, Praha 1998 ISBN 80-86008-48-7

ZEHR, H.. *Úvod do Restorativní Justice*. Sdružení pro probaci a mediaci v Justici, 2003 ISBN 80-902998-1-4

Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., Trestní řád ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., Zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 257/200 Sb., Zákon o Probační a mediační službě

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

Časopisecké statě

BARBOŘÍK, M. *Trest obecně prospěšných prací – aktuální problémy a jejich řešení*. Trestní právo 5/2006 ISSN 1211-2860

HÁKOVÁ, L.; KOTULAN, P.; ROZUM, J. *Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací*. Trestní právo 4/2005 ISSN 1211-2860

KARABEC, Z.; ROZUM, J. *K problematice souhlasu pachatele s uložením trestu obecně prospěšných prací*. Právní praxe č. 4/1998 ISSN 1210-0900

KUČERA, P. *Několik úvah nad novým trestním zákoníkem, aneb co dokáže jeden pozměňovací návrh*. Trestní právo 3/2009 ISSN 1214-3758

MALINOVÁ, K. *Náhrada škody způsobená při výkonu trestu obecně prospěšných prací*. Právní praxe č.4/1998 ISSN 1210-0900

MOTTLOVÁ, J. *Zamyšlení nad výkonem trestu obecně prospěšných prací*. České Vězeňství 1/2005 ISSN 1213-9297

VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A. *Restorativní Justice – trestní politika pro 21 století?* Trestní Právo. 1/2000 ISSN 1211-2860

ŽATECKÁ, E.; FRYŠŠK, M.. *Trest obecně prospěšných prací z pohledu nového trestního zákoníku a případných změn dalších souvisejících předpisů*. Trestní právo 9/2007 ISSN 1211-2860

Elektronické zdroje a dokumenty

Statistické údaje za rok 2001 až 2008 [cit. 2009-05-05]
http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=38

Metodický standard činnosti PMS v oblasti TOPP [cit. 2009-04-25].Dostupné na
http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=34

Metodický standard činnosti PMS v oblasti TOPP , dostupné na [cit. 2009-04-15]
http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=34

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Stanovisko obviněného k uložení trestu obecně prospěšných prací
- Příloha č. 2 Projednání podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací
- Příloha č. 3 Dohoda o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací
- Příloha č. 4 Poslední výzva k nástupu výkonu trestu obecně prospěšných prací
- Příloha č. 5 Návrh na přeměnu trestu obecně prospěšných prací

Příloha č. 1

sp. zn.

sp. zn.

Určeno pro soud / státní zastupitelství v

V dne 11.6.2009

Stanovisko obviněné/ho k uložení trestu obecně prospěšných prací

Jméno a příjmení klienta:

nar.:

RČ:

č. OP:

trvale bytem:

, ,

kontaktní adresa:

, , ,

zaměstnání:

pracovní dovednosti:

Dnešního dne jsem byl/a probačním úředníkem (asistentem) PMS ČR, středisko , poučen/a o podmínkách trestu obecně prospěšných prací (TOPP) a dotázán/a na stanovisko k případnému uložení TOPP ve smyslu §45a odst. 2 trestního zákona.

Prohlašuji, že k dnešnímu dni mi nejsou známa žádná zdravotní omezení, která by bránila ve výkonu trestu obecně prospěšných prací.⁸⁴ Pokud mi tento trest bude rozhodnutím soudu uložen, budu jej řádně vykonávat dle dohodnutého časového harmonogramu.

Poučení:

Byl/a jsem poučen/a, že trest obecně prospěšných prací musím vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase, dle dohodnutého harmonogramu, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy soud výkon tohoto trestu nařídil. Pokud bych ve stanovené době uložený trest zaviněně nevykonal/a, tento se přeměňuje na trest nepodmíněný, a to tím způsobem, že každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítají za jeden den trestu odnětí svobody. Po celou dobu výkonu trestu obecně prospěšných prací povedu řádný život, nedopustím se žádných trestných činů ani přestupků a budu spolupracovat s pracovníky PMS ČR.

⁸⁴ V případě zdravotních omezení je nutno doložit lékařskou zprávu.

Příloha č. 2

sp. zn.

sp. zn.

Projednání podmínek výkonu trestu obecně prospěšných prací

- podklad pro vydání usnesení o nařízení trestu

Jméno a příjmení

klienta:

Datum narození:

Bydliště: , , , ,

Povolání:

Pracovní dovednosti a zkušenosti:

Zdravotní stav, omezení :

Překážky pro výkon trestu OPP:

Uložené přiměřené povinnosti či

omezení:

Projednané místo výkonu trestu OPP:

kontaktní osoba:

tel.:

Druh prací:

Výměra trestu OPP:

Časové možnosti:

Klient se zavázal odpracovat uložený trest v dohodnuté lhůtě od převzetí usnesení o nařízení trestu.

Podpisem stvrzuji, že jsem byl(a) poučen(a) o zákonných podmínkách výkonu trestu obecně prospěšných prací (§§45, 45a TrZ a §§335-340b TrŘ). Jsem si vědom(a), že tento trest musím vykonat: osobně, bezplatně, ve svém volném čase, dle dohodnutého časového harmonogramu sjednaného s institucí. Pokud v době odsouzení do skončení výkonu trestu nepovedu řádný život, nebo zaviněně nevykonám ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody, přitom každé i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítají za jeden den odnětí svobody. Pokud se vyskytnou překážky v práci, budu okamžitě informovat probačního úředníka (asistenta) a odpovědného zástupce příslušné instituce.

V případě, že v mé věci figuruje poškozený, beru na vědomí, že bude informován o projednání způsobu náhrady škody a mých současných finančních možnostech a dále, že bude požádán, aby sdělil, zda jsem škodu uhradil či nikoliv.

Záznam z projednání podmínek se vyhotovuje čtyřikrát; po jednom vyhotovení obdrží klient, soud, instituce, ve které bude trest vykonáván a jedno se založí do probačního spisu.

V dne 11.6.2009

Poučení o výkonu trestu obecně prospěšných prací (dále jen OPP)

§45 trestního zákona:

1) Soud může uložit trest OPP, odsuzuje-li pachatele za trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže vzhledem k povaze spáchaného tr.činu a možnosti nápravy pachatele uložení jiného trestu k dosažení účelu trestu není třeba.

2) Za podmínek uvedených v odstavci 1 lze trest OPP uložit, i když ve zvláštní části tohoto zákona není stanoven. Může být uložen jako trest samostatný nebo i vedle jiného trestu. Nelze však uložit trest OPP vedle trestu odnětí svobody.

3) Trest OPP záleží v povinnosti ods. provést ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům spočívající v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržbě veřejných budov a komunikací nebo jiných obdobných činnostech ve prospěch obcí, nebo ve prospěch státních nebo jiných obecně prospěšných institucí. Práce nesmí sloužit výdělečným účelům.

§45a trestního zákona:

1) Trest OPP může soud uložit ve výměře od 50 do 400 hodin. Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 26 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život, zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou tr. činem způsobil.

2) Při ukládání trestu OPP přihlídně soud ke stanovisku pachatele, k možnosti uložení tohoto trestu a k jeho zdravotní způsobilosti. Trest OPP neuloží, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce.

3) OPP je odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený:

- a) nemohl práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky
- b) zdržoval se v cizině
- c) byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.

4) Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu OPP nevedl řádný život, nebo zaviněně nevykonával ve stanovené době uložený trest, přemění soud trest OPP nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodne zároveň o způsobu jeho výkonu, přitom i jen započaté dvě hodiny nevykonaného trestu OPP se počítají za jeden den odnětí svobody.

5) Na pachatele, kterému byl uložen trest OPP se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

§335 trestního řádu:

Trest OPP odsouzený vykonává v obvodu okresního soudu, ve kterém bydlí. Se souhlasem odsouzeného může být trest vykonáván i mimo tento obvod.

§336 trestního řádu:

1) Jakmile se rozhodnutí, podle něhož se má vykonat trest OPP, stane vykonatelným, předseda senátu jeho opis zašle okresnímu soudu, v jehož obvodu má odsouzený trest vykonávat.

2) O druhu a místě výkonu OPP rozhodne okresní soud uvedený v odstavci 1. Přitom vychází z potřeby výkonu prací ve svém obvodu a přihlíží k tomu, aby odsouzený trest vykonával co nejbližší místu, kde bydlí. Odsouzeného zároveň poučí o povinnosti dostavit se do 14 dnů od oznámení rozhodnutí na obecní úřad nebo instituci, u nichž má OPP vykonávat, k projednání podmínek výkonu trestu.

3) O nařízení výkonu trestu OPP soud vyrozumí probačního úředníka, který provádí kontrolu nad výkonem tohoto trestu; probační úředník při výkonu kontroly postupuje v součinnosti s příslušným obecním úřadem nebo institucí, u nichž jsou OPP vykonávány.

§337 trestního řádu:

Nesplní-li ods. povinnost stanovenou v §336 odst.2) nebo bez závažného důvodu neprovádí určené práce, obecní úřad nebo instituce, u nichž mají být OPP vykonávány, to sdělí soudu. Zároveň mu sdělí, vykonali-li ods. trest OPP.

§339 trestního řádu:

1) Předseda senátu na potřebnou dobu odloží nebo přeruší výkon trestu OPP, jestliže z lékařských zpráv předložených odsouzeným nebo vyžádaných s jeho souhlasem vyplývá, že v důsledku přechodného zhoršení zdravotního stavu není odsouzený schopen trest vykonat.

2) Výkon trestu OPP na těhotné ženě a matce novorozence předseda senátu odloží nebo přeruší na dobu jednoho roku po porodu.

3) Z jiných důležitých důvodů může předseda senátu výkon trestu OPP odložit na dobu nejvýše tří měsíců ode dne, kdy rozhodnutí, kterým byl trest uložen, nabylo právní moci.

5) Doba, po kterou byl výkon trestu OPP odložen nebo přerušen se nezapočítává do lhůty jednoho roku, v níž má být trest OPP nejpozději vykonán.

§340 trestního řádu:

1) Předseda senátu odloží nebo přeruší výkon trestu OPP, je-li ods. povolán k výkonu vojenské služby nebo civilní služby.

§340a trestního řádu:

1) Předseda senátu upustí od výkonu trestu OPP nebo jeho zbytku, jestliže je ods. v důsledku změny svého zdravotního stavu dlouhodobě neschopen trest vykonat.

§340b trestního řádu:

1) O přeměně trestu OPP nebo jeho zbytku v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh obecního úřadu nebo instituce, u nichž mají být OPP vykonávány, probačního úředníka nebo i bez návrhu.

Příloha č.3

Dohoda o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací (OPP)

Na základě usnesení soudu v č.j.o nařízení výkonu trestu OPP

ze dne počet hodin..... místo výkonu

se odsouzený/á:
narozen/a:
bytem:

a městský, obecní úřad, nezisková organizace (poskytovatel místa výkonu trestu OPP)

dohodli na výkonu trestu OPP takto:

1. Odsouzený(á) zahájí výkon trestu OPP dne.....a práce budou dokončeny nejpozději do dohodnutého termínu, tedy dne(doba trvání nesmí překročit lhůtu jednoho roku od nařízení výkonu trestu OPP).
2. Poskytovatel místa výkonu trestu OPP poučil odsouzeného o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci a požární ochraně v rozsahu daném příslušnými právními předpisy pro dohodnutý druh práce a učinil o tom písemný záznam, podepsaný odsouzeným, který je přílohou této dohody. V případě potřeby poskytovatel místa výkonu trestu OPP předá proti podpisu odsouzenému kromě nářadí a pracovních pomůcek také ochranné pracovní pomůcky. Odsouzený se zavazuje je řádně používat a v případě jejich ztráty nebo svévolného poškození je povinen je nahradit, jinak mu nebude umožněno pokračovat ve výkonu trestu OPP.
3. Harmonogram výkonu trestu OPP je zpracován na základě potřeb poskytovatele místa výkonu a dle časových možností odsouzeného. Odsouzený/á se na jeho vypracování podílí a dohodnuté termíny jsou pro něj/ni závazné. **Odsouzený/á bere na vědomí, že pokud se bez omluvy opakovaně nedostaví ve sjednaném termínu, může být tato dohoda ze strany poskytovatele místa výkonu zrušena ještě před jejím ukončením.**
4. Odsouzený/á bere na vědomí poučení, že je povinen/povinna provádět určené práce osobně, bezplatně, a že poskytovatel místa výkonu OPP bude hlásit Probační a mediační službě - středisku.....nejméně 1x za 2 měsíce počet odpracovaných hodin, datum ukončení výkonu trestu či veškerá neplnění dohodnutých podmínek výkonu trestu OPP, zejména jestliže určené práce nejsou bez závažného důvodu prováděny vůbec, nebo nejsou prováděny ve stanovené době nebo kvalitě.

Po ukončení výkonu trestu OPP bude kopie této dohody zaslána místně příslušnému středisku PMS ČR.

vdne

podpis odpovědného zástupce+ razítko organizace

podpis odsouzené(ho)

Hodnocení výkonu trestu OPP:

Výkon trestu obecně prospěšných prací byl ukončen dne

Celkem bylo na určené práci odpracováno hodin

Tím **byl** – **nebyl** splněn výkon trestu obecně prospěšných prací

Celkové zhodnocení trestu OPP

.....

Oznámeno Probační a mediační službě středisko -dne.....

podpis odpovědného zástupce + razítko
organizace

Příloha č.4

sp. zn.

V dne

Poslední výzva k nástupu výkonu trestu obecně prospěšných prací

Vážený pane/vážená paní,

rozhodnutím, které vydal ze dne , sp. zn. , jež nabylo právní moci dne Vám byl uložen trest obecně prospěšných prací ve výměře hodin.

Tento trest Vám byl usnesením soudu ze dne , sp. zn. , nařízen vykonat v

Při kontrole výkonu trestu obecně prospěšných prací bylo zjištěno, že trest řádně nevykonáváte, neplníte uzavřený harmonogram prací a máte odpracováno pouze hodin.

Důrazně Vás tímto naposledy vyzývám, abyste se ihned dostavil na určené místo výkonu trestu a začal trest obecně prospěšných prací řádně vykonávat dle sjednaného harmonogramu. Tato skutečnost bude do 14 dnů ověřena. V případě, že nadále nebudete trest řádně vykonávat, podáme soudu návrh na přeměnu zbytku trestu OPP na trest nepodmíněný. Ve Vašem případě se jedná o dnů odnětí svobody.

Máte-li závažné důvody, pro které nemůžete trest obecně prospěšných prací vykonávat, kontaktujte mne ihned na tel: .

S pozdravem

Na vědomí: soud, příslušná instituce

Příloha č. 5

sp. zn.

sp. zn.

Určeno pro soud v

V..... dne

Návrh Probační a mediální služby ČR, střediska , na přeměnu trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody

Odsouzený/ná , nar. , bytem , , , , byl/a rozhodnutím ze dne , sp. zn. odsouzen k trestu obecně prospěšných prací ve výměře hodin. Citované rozhodnutí nabylo právní moci .

Usnesením ze dne sp. zn. bylo podle § 336 odst. 2 tr. řádu rozhodnuto, že odsouzený bude trest obecně prospěšných prací vykonávat v

Odsouzený/ná s faktickým výkonem uloženého trestu nikdy nezapočal/a (odpracoval pouze ... , naposledy pracoval/a dne

Odsouzený/ná byl/a pozván/a k projednání vzniklé situace k Probační a mediální službě, středisko dne (ve dnech) K jednání se však nedostavil/a. Na písemné výzvy k nástupu výkonu trestu obecně prospěšných prací ze dne zaslané Probační a mediální službou, středisko , odsouzený/ná nereagoval/a ani přes upozornění, že mu/lí může být trest obecně prospěšných prací přeměněn na trest nepodmíněný, pokud se k výkonu trestu ve lhůtě 14 dnů nedostaví.

Z uvedeného je tedy zřejmé, že odsouzený/ná se výkonu uloženého trestu obecně prospěšných prací bez vážných důvodů vyhýbá, když na výzvy k výkonu uloženého trestu nereagoval/a. Poukazujeme na ustanovení § 45a odst. 4 tr. zákona, podle něhož soud přemění trest obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, jestliže odsouzený zaviněně nevykonal ve stanovené době uložený trest.

Vzhledem ke shora uvedeným skutečnostem

navrhujeme,

aby rozhodl, že se podle § 45a odst. 4 tr. zákona za použití § 340b odst. 1 tr. řádu přeměňuje odsouzenému nevykonaný trest obecně prospěšných prací z rozsudku ze dne , sp. zn. , na trest odnětí svobody.

Informujte, prosím, naše středisko o dalším řízení v této věci, děkujeme.

Na vědomí: místně příslušné státní zastupitelství, příslušná organizace

Abstrakt

ŠTĚCHOVÁ, M. *Trest obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji*. České Budějovice 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce K. Hyková.

Klíčová slova: trest obecně prospěšných prací / alternativní tresty, restorativní justice, retributivní justice, Probační a mediační služba, trestní zákon

Práce se zabývá trestem obecně prospěšných prací, jeho právní úpravou, vymezenou zákony č. 140/1961 Sb. (Trestní zákon) a 141/1961 Sb. (Trestní řád) a změnami které se týkají toho trestu na základě zákona č. 40/2009 Sb (Trestní zákoník) účinností od 1.1.2010. Dále se zabývá rolí Probační a mediační služby při kontrole výkonu trestu obecně prospěšných prací s přihlédnutím na praxi v Jihočeském soudním kraji.

V závěru práce jsou použity statistické údaje o počtu uložených trestu obecně prospěšných prací v Jihočeském soudním kraji od roku 2001 do roku 2009.

Abstract

Štěchová, M. *Community service order in south bohemia region*. České Budějovice 2009. Bachelor thesis. University of South Bohemia. Faculty of Theology. Department of Practical Theology. Thesis supervisor: K. Hyková.

Keywords: Community service order, alternative punishment, restorative justice, retributive justice, probation and mediation service, criminal code

This work deal with the Community service order, its enactment given by the law no. 140/1961 Sb. (Criminal code) and 141/1961 Sb. (Code of criminal procedure) and by the changes concerning this punishment under the rule of law no. 40/2009 Sb. (Criminal code) with validity from 1.1.2010. Furthermore, the work deal with role of Probation and mediation service in verification of Community service orders with regard to routine in Southern Bohemia.

In the end of the work are used a statistical data concerning the number of Community service orders in Sothern Bohemia in the years 2001-2009.